

Nr 35.

Av herr **Herou m. fl.**, om retroaktiv tillämpning beträffande vissa arrendeavtal av viss lagstiftning rörande arrende av jord.

En stor del av landets brukningsdelar äro utarrenderade. Enligt arealinventeringen den 1 juni 1919 utgör den på arrende upplåtta åkerarealen ej mindre än 971,116 hektar fördelade på 99,691 brukningsdelar. Detta utgör så mycket som 25,6 procent av landets odlade jord och 23,3 av hela antalet brukningsdelar. Omkring fjärdedelen av brukarna äro således arrendatorer, men dessa bruka något mindre än en fjärdedel av hela åkerarealen. Arrendatorerna bruka något, ehuru obetydligt, mindre areal i genomsnitt än de självägande brukarna. Arrendatorernas ställning är naturligtvis i de flesta fall sämre än den självägande bondens. Till alla olägenheter, som jordbrukarna i allmänhet under kapitalismens epok ha att dragas med, få de betala dryga, i många fall rena ockrar-arrenden. Därtill kommer ovissheten och godtycket som följd av den alltmer tillämpade kortvariga arrendetiden. Arrendeavgiften blir oftast en ytterligare brandskattning av arrendatorns arbetsinkomst. Därför äro också arrendatorerna föremål för en utsugning, som i många fall är värre än till och med lönearbetarnas inom industrin. Vid underhandlingar, som förts angående arbetsersättning för körningar åt bolagen, ha framförts styrkta exempel på att arrendatorfamiljer i Norrland varit tvingade att existera på så låga levnadskostnader som 30—40 öre per dag och familjemedlem. Denna utsugning är så mycket fruktansvärdare som i arrendators- och övriga bondehushåll årsförtjänsten icke baseras på en enda familjemedlems arbete utan på alla familjemedlemmarnas gemensamma till det yttersta under oerhörd lång arbetstid gjorda ansträngningar.

För att komma ifrån vissa konsekvenser av de vid 1927 års riksdag genomförda förändringarna i arrendelagstiftningen och därvidlag gynnade av den knappa tillgången på arbetstillfällen, som råder flerstädes även på landsbygden, bedriva bolagen en jordförsäljningspolitik resulterande i svåra och olidliga förhållanden för ett stort antal arrendatorer. Arrendatorerna drivas bort eller påtvingas köp till priser, som under andra förhållanden vore otänkbara.

Exempel på detta har framdragits från oss i interpellationer 1928 och 1929, och vid behandlingen av vår motion 1929 om retroaktiv verkan av arrendelagarna.

I interpellationen anfördes bl. a.:

”Under innevarande år ha på vissa håll bolagen kraftigt forcerat sina

försäljningar av arrendegårdarna. Därvid har en stor del arrendatorer, som ej kunnat köpa, på grund av ekonomiska förhållanden eller i vetskap om det förtvivlade läge de, berövade arbetstillfällena och med ofullständigt jordbruk såsom skuldsatta egendomsägare, skulle komma uti, drivits bort från den torva de i många fall under generationer från far till son med svett och möda odlat upp och brukat. Samtidigt med försäljningarna har såväl å de till försäljning utbudna som övriga arrendegårdar arrendeavgiften höjts samtidigt som arrendatorn ålagts att utan någon som helst ersättning utföra vissa arbeten såsom kördagsverken, reparationer, underhåll av bolagets enskilda vägar etc. Genom hot om försäljning ha bolagen, även då det gällt kontrakt för längre tid, genomdrivit försämringar för arrendatorerna.

På de arrendegårdar, som bolaget inom närmaste tiden planerat försäljning av, sitta nu arrendatorerna antingen utan kontrakt eller med 1-åriga sådana. Meningen är att dessa arrendatorer skola tvingas antingen att köpa och därmed försättas i det ekonomiskt ohållbara läge, som ovan framhållits, eller också vräkas, då bolaget eventuellt fått annan köpare. Denna ovisshet har framskapat ett förtvivlat läge hos dessa jordbrukare, som när som helst se sig berövade sina tillgångar, hem och arbetsmöjligheter, för att med sina ibland rätt så barnrika familjer bli vräkta ut på vägen eller hamna på kommunens fattighus. På de flesta av de till försäljning utbudna arrendeställena äro bostads- och uthusbyggnader så förfallna, att de antingen måste ombyggas eller grundligt repareras.”

I debatten om retroaktiv verkan framdrogs bl. a. följande:

”Man har varit nog utmanande att för den jord, som arrendatorerna genom sitt slit och släp givit ökat värde, begära 100 procents förhöjning i arrendebeloppen, i många fall betydligt mer än 100 procents förhöjning. Till den kommunistiska riksdagsgruppen ha från olika delar av landet inrapporterats dylika fall. Så har man t. ex. för ett torp, för vilket tidigare betingats en arrendeavgäld av 205 kronor per år, för år 1928 begärt 267 kronor. I ett annat fall har en höjning av arrendesumman skett från 169 kronor till 317 kronor. För ett torp med nästan obeboelig bostad och i övrigt av synnerligen dålig beskaffenhet har bolaget pressat upp arrendesumman från 65 kronor till 207 kronor. En arrendator från Hällefors skriver till oss att i 62 fall en förhöjning i arrendebeloppen skett med 100 procent, att försäljningar ha vidtagits, *inga kontrakt påtecknats men att bolaget ändå av intjänad avlöning innehållit arrendeavgäld i enlighet med av dem (bolaget) dikterade villkor*. En annan arrendator förtäljer att Hällefors arrendatorer gått med på en förhöjning i arrendeavgifterna med 25 procent. Bolaget håller dock fortfarande på att en förhöjning av över 100 procent skall fastställas.

På en konferens med värmlandsarrendatorerna, som hölls i Karlstad den 8 december 1928, lämnades rapporter från t. ex. Uddeholm. Representanten från den trakten yttrade, att *bolaget som villkor för fortsatt arrende ställer*

krav på att arrendatorerna skola tillsammans med bolaget ingå till Konungens befallningshavande med *ansökan om dispens rörande arrendetidens längd*. Vi veta ju att den nuvarande arrendelagen giver möjlighet till dispens i detta fall och bolagen begagna nu denna möjlighet att med *hot om avflyttning*, med hot om förhöjning av arrendet eller med *hot om att avstänga arrendatorerna från arbetstillfällena* förmå dem att underskriva dylika ansökningar om dispens.

En annan arrendator på denna konferens påtalade andra missförhållanden. Han sade, att man såväl i Edsvalla som i Rottneros undantagit ängsmark från den arrenderade arealen, förmodligen i avsikt att därmed komma under minimiarealen av 4 hektar inrösningsjord.

En arrendator lämnade en tröstlös bild av läget för den grupp, som det här är fråga om. Han sade: 'Jag måste skriva på, eljest blir jag ställd på bar backe. Vägrar jag att skriva under komma tio andra att göra det.'

Det har till oss också inskickats exempel på sådana skrivelser av diktoriskt innehåll från bolagens sida, innehållande villkor, som egentligen äro av samma innebörd som parollen 'avflytta eller betala, pengar eller livet', och de arrendatorer, som fäst vår uppmärksamhet på denna sak, säga också om denna skrivelse, att fräckare bolagsöfvervåld får man väl söka efter. Men så stå ju också arbetarnas hänsynslösaste fiender bakom."

Vilka fruktansvärda slavkontrakt arrendatorerna kunna påtvingas, därpå lämnade vi i vår motion nr 425 vid 1927 års riksdag exempel på.

Vid debatterna kring våra interpellationer 1928 och 1929 gavs från olika partiets talesmän erkännande om att något måste göras för att komma till rätta med påtalade missförhållanden. Viljan att genomföra effektiva bestämmelser har däremot icke alls tagit sig några allmänna uttryck vid riksdagsbehandlingen av dessa frågor.

Vi ha i annan motion krävt indragning av i viss omfattning storgodsens och bolagens jord för upplåtelse till okvald besittning åt jordens brukare. Så länge ännu arrendeförhållandet kvarstår, måste starka ingripanden ske till förmån för arrendatorerna.

Det är ostridigt, att om man vill komma till rätta med de missförhållanden som blottats, vill "stödja svagare parten", så behöver i första hand följande program genomföras:

1. Retroaktivitet i nuvarande arrendelagar.
2. Optionsrätt tillförsäkras arrendatorerna.
3. Bestämmelsen om minimiareal uteslutes.
4. Förbud för sammankoppling av arrende- och arbetsavtal.
5. Maximitaxa för arrendeavgifter.

I yttrande från Bräcke-konferensen 1926 uttalades om första punkten här ovan:

"De sakkunniga (jordsakkunniga) hava förklarar att enligt deras mening anledning icke föreligger att frångå den för lagstiftningen inom förmö-

genhetsrättens område allmängiltiga grundsatsen, att nya lagbestämmelser icke i regel böra erhålla tillbakaverkande kraft.

Konferensen godtager icke detta juridiska dogmatism-präglade uttalande såsom ett skäl för att deras livsfråga nu icke skulle få en sådan lösning, att nuvarande generation i största utsträckning kommer i åtnjutande av det skydd och de förmåner, lagstiftningen avser att giva.”

Vi hemställa,

att riksdagen måtte besluta,

dels att vad som innefattas i 2 kap. i lagen om nyttjanderätt till fast egendom, dels att vad som innefattas i lagen om arrende i Norrland och vissa delar av Svealand måtte tillämpas retroaktivt för arrendeavtal ingångna före och gällande den 1 januari 1929.

Stockholm den 15 januari 1930.

Viktor Herou.

Aug. Spångberg.

Oskar Öhman.

Verner Karlsson.

K. Kilbom.

N. Flyg.

Edoff Andersson.

J. P. Dahlén.
